

Wyrok z dnia 7 września 2005 r.

II PK 290/04

Przepisy ustawy z dnia 26 czerwca 1997 r. o wyższych szkołach zawodowych (Dz.U. Nr 96, poz. 590 ze zm.) nie przewidują możliwości wprowadzenia w statucie uczelni powołania jako podstawy nawiązania stosunku pracy (art. 68 § 1 k.p.).

Przewodniczący SSN Krystyna Bednarczyk, Sędziowie SN: Zbigniew Myszka, Kazimierz Jaśkowski (sprawozdawca).

Sąd Najwyższy, po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 7 września 2005 r. sprawy z powództwa Eleonory G.-S., Henryka S. przeciwko D. Wyższej Szkole Służb Publicznych A. w W. z udziałem Ogólnopolskiego Akademickiego Związku Zawodowego o ustalenie, dopuszczenie do pracy i zapłatę, na skutek kasacji powodów i Ogólnopolskiego Akademickiego Związku Zawodowego od wyroku Sądu Okręgowego-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych we Wrocławiu z dnia 27 maja 2004 r. [...]

o d d a l i ł kasację i zasądził od każdego z powodów po 120 zł na rzecz pozwanego tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

U z a s a d n i e n i e

Sąd Okręgowy-Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych we Wrocławiu, po rozpoznaniu sprawy z powództwa Eleonory G.-S. i Henryka S. przeciwko D. Wyższej Szkole Służb Publicznych „A.” w W., wyrokiem z dnia 27 maja 2004 r. [...] zmienił zaskarżony przez powodów i Ogólnopolski Akademicki Związek Zawodowy z siedzibą w Warszawie wyrok Sądu Rejonowego dla Wrocławia Śródmieścia-Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 7 października 2003 r. [...] w ten sposób, że zasądził od powodów na rzecz strony pozwanej kwoty po 240 zł tytułem zwrotu kosztów procesu. W pozostałym zakresie apelację oddalił. Ponadto zasądził od powodów na

rzecz strony pozwanej kwotę po 120 zł tytułem kosztów procesu w postępowaniu apelacyjnym.

Powódka domagała się ustalenia, że pomiędzy nią a stroną pozwaną istnieje stosunek pracy, powstały na podstawie umowy o pracę na czas nieokreślony od dnia 1 października 2001 r., na stanowisku nauczyciela akademickiego - wykładowcy z wynagrodzeniem 4.000 zł brutto miesięcznie, ponadto nakazania stronie pozwanej dopuszczenia jej do pracy na tym stanowisku oraz na stanowisku Kanclerza Uczelni oraz zasądzenia wynagrodzenia począwszy od dnia 1 października 2001 r. Ponadto domagała się zwrotu kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa procesowego. Z podobnym żądaniem wystąpił powód, z tym że domagał się wynagrodzenia w kwocie 2.500 zł miesięcznie i zatrudnienia - poza stanowiskiem nauczyciela akademickiego - na stanowisku prorektora do spraw rozwoju.

Z dniem 1 października 2001 r. pomiędzy powodami a pozwaną uczelnią nie doszło do nawiązania umów o pracę na czas nieokreślony ani w formie ustnej, ani w sposób dorozumiany. Z materiału dowodowego sprawy wynika, że Ludmiła D.-B., powołana na stanowisko rektora pozwanej uczelni w dniu 10 sierpnia 2000 r., zawarła z powódką umowę o pracę na czas określony do dnia 30 września 2000 r. na stanowisku kanclerza za wynagrodzeniem 1.000 zł miesięcznie, powierzając jej jednocześnie - pismem z tego samego dnia - obowiązki wynikające z powyższego stanowiska na czas nieokreślony. Po rozwiązaniu tej umowy, strony zawarły kolejną umowę terminową do dnia 30 września 2001 r. Powódka została zatrudniona na stanowisku wykładowcy. Jednocześnie powierzono jej funkcję kanclerza z dodatkiem funkcyjnym w wysokości 1.600 zł. Podobna umowa została zawarta tego samego dnia z powodem. Jemu powierzono funkcję Prorektora do spraw Rozwoju.

Gdy zbliżał się termin rozwiązania wskazanych umów o pracę, pomiędzy Ludmiłą D.-B. i jej mężem Maciejem B. a powodami zrodził się konflikt, którego źródłem była propozycja Ludmiły D.-B., aby zarabiała ona o 1.000 zł więcej od powódki. Konflikt ten przybrał na sile dnia 26 września 2001 r., kiedy to Henryk S., poproszony o przedstawienie swojej propozycji rozwiązania powstałego konfliktu, odtworzył Ludmile D.-B. oświadczenie nagrane przez siebie na magnetofonowej taśmie, które zawierało żądanie opuszczenia przez nią oraz jej męża uczelni pod groźbą zawiadomienia organów ścigania i mediów, a także inne groźby. Następnego dnia Henryk S. wręczył Ludmile D.-B. oświadczenie o dyscyplinarnym rozwiązaniu z nią umowy o pracę, które i tak nie miało żadnej prawnej doniosłości, gdyż umowę z rektorem pod-

pisywał założyciel. Wobec takiego zachowania Rektor uczelni poinformowała, że dalsza współpraca z powodami nie jest możliwa i przedstawiła im swoją propozycję zakończenia z nimi współpracy. Jednocześnie odwołała w banku upoważnienie udzielone powodce do dysponowania środkami zgromadzonymi na rachunku Szkoły.

Sąd Rejonowy nie dał wiary, że podczas spotkania rady współzałożycieli w dniu 27 września 2001 r. strony niniejszego sporu ustaliły wysokość wynagrodzenia powodów. Stoi to w sprzeczności z przesłuchaniem samych powodów. Jeśli chodzi zaś o uczestnictwo powodów w inauguracji nowego roku akademickiego, to trzeba stwierdzić, że wprawdzie byli oni obecni, lecz nie oznacza to jeszcze, że przebywali tam jako pracownicy. Również zdarzenia, jakie miały miejsce po tej dacie (zakup przez powoda tablic oraz markera) nie mają znaczenia, gdyż nie wynika z nich choćby dorozumiana wola zawarcia umowy o pracę. Co więcej, trudno się nie oprzeć wrażeniu, że działania te służyły wyłącznie pozyskaniu dowodów na okoliczność ewentualnego procesu. W dniu 16 października 2001 r. powodowie zostali wezwani do zwrotu wszelkich dokumentów, pieczętek oraz telefonu komórkowego. Sąd pierwszej instancji uznał, że z dniem 1 października 2001 r. pomiędzy powodami a pozwaną nie doszło do zawarcia umowy o pracę.

Apelacje od wyroku Sądu pierwszej instancji wnieśli powodowie, zaskarżając również orzeczenie o kosztach procesu. Apelację złożył też będący uczestnikiem postępowania Ogólnopolski Związek Akademicki Związek Zawodowy w Warszawie, zarzucając naruszenie art. 70 ust. 3 Konstytucji w związku z jej art. 8 oraz art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 26 czerwca 1997 r. o wyższych szkołach zawodowych (Dz.U. Nr 96, poz. 590 ze zm.), przez wykładnię *a contrario* art. 11 ust. 1 tej ustawy niezgodnie z treścią art. 70 ust. 3 Konstytucji, polegającą na przyjęciu, że założycielem szkoły wyższej może być tylko osoba fizyczna, a nie kilka osób, naruszenie zasady racjonalności poprzez przyjęcie tożsamości osoby „założyciela” i „rektora”, co czyni absurdalnymi np. regulacje statutu § 9 ust. 2, § 12 ust. 3, § 13 pkt 4, § 14, § 16 ust. 2, § 21, § 23 ust. 1,2,5, § 25, § 26, § 33, § 40 ust. 2-4, § 41 ust. 2, § 47 i dalsze. Ponadto wskazał na naruszenie art. 56 k.c., wyrażające się w przyjęciu, że czynność prawna powołania Eleonory G.-S. na kanclerza nie wywołuje skutku prawnego powołania na czas nieokreślony oraz § 24 pkt 6 w związku z § 23 ust. 3 statutu poprzez przyjęciem, że z dniem 1 października 2002 r. Henryk S. przestał być prorektorem.

W ocenie Sądu Okręgowego apelacja powodów zasługuje na uwzględnienie jedynie w części dotyczącej zasądzonych przez Sąd pierwszej instancji kosztów za-

stępstwa procesowego. W pozostałym zakresie podlega oddaleniu. Nie doszło ani do naruszenia przepisów postępowania, mających wpływ na wynik sprawy, ani do błędnej prawnej kwalifikacji ustalonego stanu faktycznego. Nawiązanie stosunku pracy na podstawie powołania możliwe jest tylko wtedy, gdy przepis odrębny w rozumieniu art. 68 § 1 k.p. wyrażnie odnosi się do podstawy nawiązania stosunku pracy. Tymczasem powodowie byli zatrudnieni na podstawie umowy o pracę, a przepisy regulujące ich prawny status nie posiadają odrębnego charakteru w świetle powołanej wyżej regulacji. Uczestnictwo powodów zarówno w inauguracji roku akademickiego, jak i na posiedzeniu rady założycieli nie prowadzi jeszcze do powstania stosunku pracy. Stosownie do art. 22 § 1 k.p. i art. 29 k.p. należało wykazać bowiem nie tylko, że strony chciały pozostawać ze sobą w stosunku pracy, ale również że zgadzały się co do istotnych elementów składających się na treść tego stosunku pracy. Według art. 11 k.p. nawiązanie stosunku pracy bez względu na jego podstawę prawną wymaga zgodnego oświadczenia woli pracodawcy i pracownika. Wola osoby może być wyrażona w sposób wyraźny lub dorozumiany, to jest przez takie zachowanie, które nie pozostawia wątpliwości co do rzeczywistych intencji tej osoby. Konieczne było zatem ustalenie, że strona pozwana miała zamiar, chciała i mogła zatrudnić powodów, czego jednak nie można było potwierdzić. Błędny jest również pogląd uczestnika, że powodowie byli zatrudnieni na podstawie powołania, albowiem z art. 54 ust. 1 ustawy z dnia 26 czerwca 1997 r. o wyższych szkołach zawodowych wynika, że nauczyciele akademicki państwowej uczelni zawodowej zatrudniani są na podstawie umowy o pracę.

Sąd Okręgowy nie dopatruje się również naruszenia art. 70 ust. 3 Konstytucji w związku z jej art. 8. Ponieważ materialnoprawną podstawą sporu było ustalenie, czy po dniu 30 września 2001 r. strony łączył stosunek pracy, to nie było potrzeby dokonywania wykładni wskazanych przepisów w kwestii wskazanej przez uczestnika, czy szkołę niepubliczną może założyć osoba fizyczna czy też grupa osób fizycznych. Podobnie należy odnieść się do zarzutów w zakresie „tożsamości osoby rektora i założyciela”.

Kasację od powyższego wyroku złożyli powodowie i uczestnik postępowania. Zaskarżając go w całości zarzucili naruszenie prawa materialnego przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie: 1) art. 54 § 1 i 2 ustawy o wyższych szkołach zawodowych, polegające na przyjęciu, że nawiązanie stosunku pracy z prorektorem następuje na podstawie umowy o pracę; 2) art. 68 § 1 i 1¹ k.p., przez jego niezasto-

sowanie do przypadku zatrudnienia prorektora w związku z przepisami odrębnymi, to jest § 24 pkt 6 i § 23 pkt 3 oraz § 35 ust. 1 i 2 statutu uczelni i art. 48 w zw. z art. 38 ust. 5 ustawy o wyższych szkołach zawodowych; 3) art. 54 ustawy o wyższych szkołach zawodowych, przez przyjęcie, że ma on zastosowanie przy zatrudnianiu prorektora i kanclerza niepublicznej wyższej szkoły zawodowej; 4) art. 68² § 1 i 2 k.p., przez niezastosowanie tego przepisu do oceny pism pozwanej, powołujących powodów na stanowisko kanclerza i prorektora. Ponadto skarżący wskazali na naruszenie przepisów postępowania: art. 227 w związku z art. 391 § 1, art. 378 § 1 i art. 381 k.p.c.

Zdaniem skarżących w sprawie pojawia się istotne zagadnienie prawne, sprowadzające się do konieczności rozważenia „czy nawiązanie stosunku pracy przez niepubliczną wyższą szkołę zawodową z prorektorem lub kanclerzem następuje na podstawie powołania w rozumieniu art. 68 § 1 i 1¹ k.p.c., czy też na podstawie konwencyonalnej umowy o pracę (art. 25 k.p.)”.

Skarżący wniesli o uchylenie zaskarżonego wyroku oraz poprzedzającego go wyroku Sądu pierwszej instancji i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania oraz o orzeczenie o kosztach postępowania według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kasacja jest nieuzasadniona. Trafny jest jedynie zarzut naruszenia art. 54 ustawy o wyższych szkołach zawodowych. Przepis ten był powołany przez Sąd jako podstawa prawna do zawarcia z powodami umów o pracę. Nie odnosi się on jednakże do pozwanej, gdyż dotyczy państwowych uczelni zawodowych. Naruszenie to nie ma jednakże wpływu na prawidłowość zaskarżonego wyroku. Analogiczne unormowanie, także przewidujące zatrudnianie nauczycieli akademickich na podstawie umowy o pracę, dotyczące uczelni niepaństwowych, zawiera art. 70 tej ustawy. Roczne umowy o pracę powodów ustały z końcem września 2001 r., a wykonywanie przez nich drobnych czynności związanych z zakończonym już zatrudnieniem nie spowodowało nawiązania następnej umowy o pracę w sposób dorozumiany. Brak bowiem jakichkolwiek okoliczności faktycznych, z których można by wnosić o istnieniu po stronie Szkoły zamiaru dalszego zatrudniania powodów. To ustalenie zostało dokonane bez naruszenia powołanych w kasacji przepisów Kodeksu postępowania cywilnego. Fakt, że powodowie chcieli nadal pracować w pozwanej Szkole i swoim

postępowaniem uzewnętrzniali ten zamiar, nie może doprowadzić do powstania nowego stosunku pracy, gdyż do zawarcia umowy potrzebne są oświadczenia woli obu stron, choćby domniemane.

Nie są natomiast uzasadnione podstawowe zarzuty i twierdzenia kasacji dotyczące charakteru stosunków pracy powodów. Nie są to stosunki z powołania w rozumieniu art. 68 k.p. W czasie, którego dotyczy spór, przepis ten stanowił, że stosunek pracy nawiązuje się na podstawie powołania w przypadkach określonych w odrębnych przepisach albo w przepisach wydanych na podstawie art. 298 k.p. W kasacji jako odrębne przepisy uzasadniające zatrudnienie powodów na podstawie powołania zostały powołane przepisy statutu uczelni. Szczegółowa ich analiza jest zbędna, jako że statut nie może wprowadzać powołania jako podstawy nawiązania stosunku pracy. Status prawny pracownika powołanego jest bowiem mniej korzystny dla niego niż pracownika zatrudnionego na podstawie umowy o pracę, a taka regulacja statutowa jest zakazana przez art. 9 § 2 k.p. W tym kierunku wyraźnie wypowiedział się Sąd Najwyższy w uzasadnieniu uchwały składu siedmiu sędziów z dnia 21 lutego 2003 r., III PZP 19/02 (OSNP 2003 nr 14, poz. 329), w którym stwierdził, że nie można przyjąć, iż „źródłem nawiązania stosunku pracy na podstawie powołania może być akt niższego rzędu, jak np. statut lub regulamin”. Statut mógłby wprowadzić powołanie jako podstawę powstania stosunku pracy tylko wtedy, gdyby ustawa zawierała wyraźne upoważnienie do tego, to jest stanowiła, że w statucie można przewidzieć zatrudnienie określonych pracowników na podstawie powołania. Ustawa o wyższych szkołach zawodowych nie zawiera jednak takiego upoważnienia.

Ustawa ta używa co prawda określeń „powołanie” i „odwołanie” (art. 40 i art. 42 w związku z art. 48), lecz czyni to tylko dla oznaczenia sposobu zajmowania stanowiska. Wyraźnie widać to w odniesieniu do rektora, który jest „wybierany” (art. 38 ust. 4) oraz może być „odwołany” (art. 49). W rozumieniu art. 68 k.p. tego rodzaju akty powołania są powołaniami pozornymi, czyli nie wywołującymi skutku w postaci powstania stosunku pracy. Potwierdza to wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 kwietnia 2003 r., I PK 92/02 (OSNP 2004 nr 15, poz. 261), według którego stosunek pracy rektora niepaństwowej wyższej szkoły zawodowej nie nawiązuje się na podstawie powołania.

Z tych względów na podstawie art. 393¹² k.p.c. orzeczono jak w sentencji.

=====